

VAN BIERBROUWERIJ TOT FRISDRANKENFABRIEK

In gesprek met Rob Winters uit Maarheeze

De naam Winters roept bij iedereen die het dorp Maarheeze over de snelweg A2 passeert, de relatie op met de gelijknamige frisdrankenindustrie. De familie- en firmanaam is zo een ijkpunt voor de ligging van het dorp geworden. Maar in Maarheeze zelf spreekt men, wanneer men het over de familie Winters heeft meestal nog over 'de brouwer'. Een van de oudste afstammelingen van dit 'drankengeslacht' in Maarheeze is de nu 86-jarige Rob Winters. Met hem hadden we een gesprek over Maarheeze, de brouwerij en de frisdrankenfabriek van de familie Winters (1).

Brouwerij 'De Vogelsberg' te Maarheeze

De familie Winters is van oorsprong afkomstig van Sint-Huibrechts-Lille, niet ver over de grens in Belgisch Limburg. Daar dreef meester-brouwer Hubertus Winters (1798-1875) brouwerij 'De Drie Koningen' aan de Dorpsstraat. Hubertus had zeven kinderen in leven, waarvan drie zonen als teut in Holland werkzaam waren, en twee anderen in de brouwerij. De jongste zoon, Willem Cornelis (1850-1914) nam het bedrijf van vader Hubertus over. In 1902 werd de brouwerij door Winters verkocht.

Ook de op één na jongste zoon van Hubertus Winters, Joannes (1848-1912) was als brouwer werkzaam. Dat was ongetwijfeld een van de redenen dat hij huwde met de enige dochter van brouwer P.J. Koekhofs uit Maarheeze. Jan Winters en Hanneke Koekhofs trouwden te Maarheeze op 21 oktober 1873. Doordat Koekhofs enige dochter met een brouwer huwde, was immers het voortbestaan van de sinds 1797 bestaande Maarheezer brouwerij aan de Vogelsberg (nu Sterkselseweg 6-8) verzekerd. En kinderen konden daarbij helpen: het gezin Winters-Koekhofs telde dertien kinderen: zeven zonen en zes dochters. Onder hen was Anna Winters (1879-1969), die als Zr. Beatina bij de Zusters J.M.J. (Jezus-Maria-Jozef) intrad. Zij werd door brouwer Jan Winters met een zogenaamde 'bruidsschat' per sjees naar Den Bosch gebracht. Everard Winters, de vader van onze zegsman, was nummer negen in de rij. Hij werd geboren te Maarheeze in 1888 (2).

Opa Jan Winters was behalve brouwer ook wethouder in Maarheeze. En hij bezat veel stukken grond in en om het dorp. Met name twee families golden rond die eeuwwisseling als de 'grootgrondbezitters' van het dorp: die van brouwer Jan Winters en de familie van rentenier Van Otterdijk. Jan Winters was aan het begin van de twintigste eeuw ook actief in het r.k. kerkbestuur van Maarheeze. Toen er in Maarheeze in de jaren 1908-1909 sprake was van de bouw van een nieuwe kerk, bood grootvader Winters pastoor Henri Janssen een stuk grond aan midden in het dorp, op de plaats van het huidige pand Stationsstraat 35. *"Maar pastoor Janssen en mijn grootvader dat ging niet goed en de pastoor was zo recalcitrant dat hij de kerk helemaal op het einde van Maarheeze bouwde; hij vertikte het om de grond van*

Brouwer Jan Winters en zijn vrouw Han(neke) Koekhofs met hun gezin, Maarheeze 1903. Achteraan v.l.n.r.: Kee, Hub., Antje, (schoolmeester) Petrus Damen en zijn vrouw Marie Damen-Winters, Everard en Mina. Midden v.l.n.r.: Wies, Piet, vader Jan, moeder Han(neke), Berdien van Winkel-Winters met kind, Sjang van Winkel, Sjang Winters. Vooraan v.l.n.r.: Jac. en Fons Winters.

mijn grootvader aan te nemen", vertelt Rob uit overlevering (3). Brouwer Winters bouwde later vlakbij dat stuk grond een winkel-woonhuis waarin zoon Jac. Winters jarenlang een bakkerij had. Later zat hier bloemist Herman Nouwen en sinds 2006 fietsenhandel Gery Peeters. Jan Winters overleed in 1912, twee dagen na zijn 64ste verjaardag, in het ziekenhuis St. Joan de Deo in 's-Hertogenbosch, vermoedelijk aan kanker. *"Ik heb hem nooit gekend"*, zegt Rob, *"wel mijn oma, Hanneke Koekhofs, die heb ik heel goed gekend. Dat was een hele grote struise mooie vrouw. Ik ging iedere morgen mee naar de kerk en als we dan stilgezeten hadden dan kregen we een pepermuntje. Maar ik heb meerdere keren een veeg om mijn oren gehad...(nooit hard hoor!)"*. Na de relatief vroege dood van brouwer Jan Winters stond zijn weduwe Han Winters-Koekhofs voor de taak om brouwerij en mouterij "De Vogelsberg" in Maarheeze met haar zonen overeind te houden. Maar allen zochten uiteindelijk elders emplooi. Een deel van het uitgebreide areaal aan gronden werd te gelde gemaakt en zo konden de zonen ieder eigen bedrijven opstarten. Piet, de oudste van de zonen, had een brouwerij in Liessel, Jean een bakkerij in Valkenswaard, Huub deed de brouwerij in Weert, Fons had een boerderij met café in Maarheeze en Jac. werd zoals gezegd bakker te Maarheeze.

Everard, door zijn ouders aanvankelijk voorbestemd om priester te worden, was goed onderlegd en had op het gymnasium bij de Paters van de H. Geest in Weert

Brouwerij 'De Vogelsberg' op een prentbriefkaart uit 1915 (collectie: Jac. Biemans, 's-Hertogenbosch).

gestudeerd. In zijn jonge jaren was hij in de brouwerij werkzaam, maar in 1906 trad hij in dienst van een zuivelfabriek in het Noord-Limburgse Ottersum. "*Mijn vader was de eerste gediplomeerde directeur van de 'fuus' (centrifuge): de zuivelfabriek in Ottersum*" meldt Rob. Volgens overlevering werd Everard Winters bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog verplicht opgeroepen in militaire dienst. In deze oorlogsomstandigheden zouden de brouwactiviteiten in Maarheeze, die na de dood van brouwer Jan Winters toch al op een lager pitje waren gekomen, zijn gestaakt en de

BIERKENNERS geven de voorkeur aan

V. VOLLENHOVEN'S BIEREN

Bierbrouwerij „DE BEKROONDE VALK”, :: Amsterdam — Dordrecht

Agent voor Maarheeze, Heeze, Leendo, Sterksel,
Soerendonk, Budel en Valkenswaard

de Heer E. J. Winters te Maarheeze

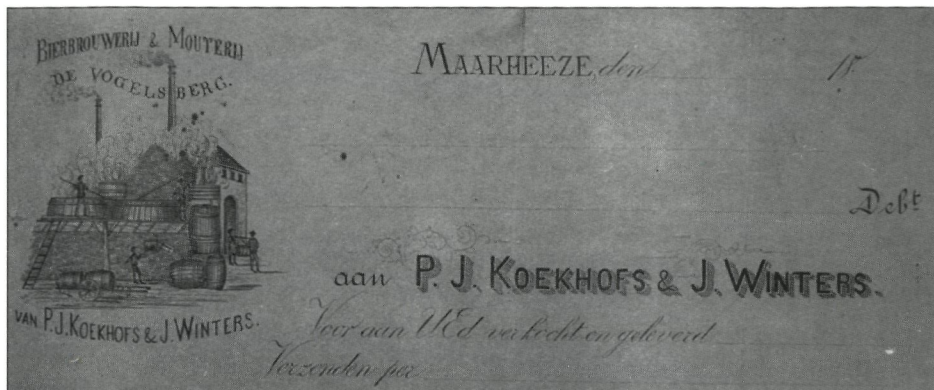
30—72

Advertentie uit de Meerijsche Courant van 24 oktober 1918, waarin Everard Winters zijn agentschap voor Van Vollenhoven's Bieren aankondigt (collectie RHC Eindhoven).

*Het gezin Winters-Theunissen in 1932 zonder zoon Jan, die toen op kostschool zat.
V.l.n.r.: Mieke, moeder Helena Winters-Theunissen met op schoot Bea, Joke, Greetje,
vader Everard Winters, Annie en Rob.*

brouwketels overgebachd naar de brouwerijen in Liessel en Weert. In de oorlogsjaren was het brouwen als gevolg van grondstoffenschaarste niet eenvoudig. Toen Everard terugkwam uit militaire dienst vond hij de brouwerij grotendeels ontmanteld. Omdat het drogen van groenten veel winstgeverder was werd in de brouwerij van Winters dan ook een groentendrogerij gevestigd. Maar ook bleef Winters bier leveren, doordat hij agent werd voor Van Vollenhovens Bieren van brouwerij 'De Gekroonde Valk' uit Amsterdam. Beide activiteiten zijn vermoedelijk in 1917 gestart. Een jaar later werd de basis gelegd voor het bedrijf dat we nu nog kennen. Toen vroeg Everard Winters vergunning aan de gemeente Maarheeze om te mogen starten met een 'likeurenfabriek'. In een nieuwjaarswens van januari 1919 werd het bedrijf van Winters omschreven als 'bierbrouwerij en mineraalwaterfabriek', in de jaren daarna als 'bierbottelarij en limonadefabriek'. Omdat de limonadeafzet erg gebonden was aan de zomermaanden, zal de groothandel in bier aanvankelijk het hoofdberoep van Winters zijn geweest (4). In hetzelfde jaar waarin Everard met de limonadefabriek was begonnen, 1918, trouwde hij met Helena Theunissen uit Herten. Uit dit huwelijk werden negen kinderen geboren, waarvan er zeven in leven bleven:

Briefhoofd van brouwerij 'De Vogelsberg' van P.J. Koekhofs en Winters uit het einde van de negentiende eeuw.

1. Joannes Rutgerus Josephus (Jan), geboren te Maarheeze 08-10-1919, gehuwd met Truus van Engelen uit Leende, beide overleden. Jan is samen met zijn broer Rob altijd werkzaam geweest in het frisdrankenbedrijf.
2. Rutgerus Petrus Joannes (Rob), geboren te Maarheeze 28-10-1920, gehuwd met Tarcisia Peijnenburg uit Geldrop en daar woonachtig. Rob is de zegsman in dit artikel.
3. Johanna Margaretha Hubertina (Joke), geboren te Maarheeze 05-05-1922, gehuwd met Frans van Engelen uit Leende. Zij woonden te Maarheeze en zijn beiden overleden. Frans was jarenlang werkzaam in het bedrijf van Winters.
4. Maria Margaretha Agatha Hubertina (Mieke), geboren te Maarheeze 10-09-1923, gehuwd met André van Wijk uit Nuenen, beiden overleden.
5. Kind Winters ('Pierre'), geboren en overleden te Maarheeze 17-02-1925
6. Margaretha Johanna Maria (Greetje), geboren te Maarheeze 24-01-1926, gehuwd met Jan Rubbens uit Gilze-Rijen. Zij wonen in Sterksel.
7. Anna Maria Theresia ('Annie'), geboren te Maarheeze 03-07-1928, overleden aldaar 18-07-1928
8. Anna Maria Alphonsa (Annie), geboren te Maarheeze 22-05-1930, gehuwd met Jac. Coumans uit Weert en wonende in Maarheeze.
9. Jacoba Hubertina Beatina (Bea), geboren te Weert 09-12-1931, gehuwd met Jac. van Hout uit Eindhoven. Zij wonen in Neerpelt.

"Ik ben genoemd naar mijn grootvader van moederszijde, die heette Rutger. Maar men vond in Maarheeze Rutgerzo'n moeilijke Joodse naam, dat ze hem 'omgedoopt' hebben tot de roepnaam 'Rob'". verklaart onze zegsman. In Maarheeze sprak men meestal over 'Rob van de Brouwer'. Het gezin Winters-Theunissen woonde in Maarheeze aan de Vogelsberg in het woonhuis bij de uit 1797 daterende oude brouwerij. Oma Winters-Koekhofs woonde in bij haar dochter Marie, die gehuwd was met meester Piet Damen, hoofdonderwijzer van de jongensschool. Zij woonden

Bedrijvigheid bij bierbrouwerij 'De Vogelsberg' rond 1910.

aan de Stationsstraat (nu F. Weijers, nr. 36). Oma Winters kon binnendoor via de achtertuin van dat huis naar haar ouderlijk huis, de brouwerij lopen.

Everard Winters runde aan de Vogelsberg zijn limonadefabriek en biergroothandel. Maar in de periode tot de Tweede Wereldoorlog (ca. 1924-1940) had hij ook nog een loonbedrijf, dat later door Keesje Wouters is voortgezet (5). Buiten het zomerseizoen (frisdrank) regelde Everard als 'baas' dan ook vaak het loondorsen en ontginnen voor anderen door Corneel, Jan en Leo Roosen (van Hoeve 'De Bult') en Narus Vos uit Soerendonk. *"Vader zat niet stil, hoe dan ook"*, zegt zoon Rob (6). *"Moeder was een ontzettend lieve, goedlachse dame, die altijd plezier had, goedgemutst was en waar we veel van mochten. Vader was wat strenger –vooral voor de jongens- maar was ook verschrikkelijk aardig"*. En er was ook hulp in huis voor de kinderen en het huishouden (poetsen en de was). Koken deed moeder zelf. Meisjes als Marie van Gansewinkel, Drika van Gansewinkel, Drika Valkenburg (van Ties) uit Maarheeze en ook uit meisjes uit Gastel en Soerendonk werkten bij Winters.

In het bedrijf werkten in die tijd wel zo'n 8 tot 10 man. Winters was daarmee toen al een van de grootste werkgevers van Maarheeze. In de periode van de brouwerij werkten vroeger mannen als Dries van den Groenendaal en de brouwers gebr. Thijssen. Onder Everard Winters waren Piet, Leo en Huub Peeters werkzaam in de limonadefabriek en bierbottelarij. Het –ondergistende- bier van Van Vollenhoven kwam per trein in houten fusten in Maarheeze aan, waarna Everard of zijn knecht de fusten met paard en wagen ophaalde. In het bedrijf aan de Vogelsberg werden de fusten in de kelder opgeslagen en door Winters op flessen gebracht. Met dit bier

Klassenfoto van 19 november 1931. De onderwijzers zijn v.l.n.r. juffrouw Van de Weegh, meester Hommel en meester Niessen. Rob Winters zit op de tweede rij uiterst rechts in matrozenpakje.

op flessen (per 50 verpakt in houten kisten) bezocht Everard Winters de cafés en horecazaken in Maarheeze en omliggende plaatsen. Daarbij werden lege flessen ingenomen en volle flessen achtergelaten. De in huis gemaakte limonadegazeuses en een beperkt assortiment aan wijnen, likeuren en gedistilleerde dranken vormden een aanvulling op de diverse soorten bieren die Winters leverde (7). De limonadegazeuses zaten in kogelflesjes, flessen met een glazen knikker of kogelvormige afsluiting die door de druk van het koolzuur tegen de rubberen ring in de opening werd gedrukt. Later kwam de kroonkurk als afsluiting en werden alle kogelflesjes waardeloos en vernietigd. Vóór de Tweede Wereldoorlog werd er met name citroenlimonade en ranja geproduceerd, gedurende de oorlog was de champagnepils erg populair.

School en kerk

In de kleine gemeenschappen van vroeger was de brouwer een aanzienlijk persoon. Ook in Maarheeze was er nog wel sprake van enig standsverschil aan het begin van de twintigste eeuw. Bij een ruzie hadden de boerenjongens uit het dorp het makkelijk, want die droegen klompen en konden daarmee slaan. *“Toen ik eens ruzie had gehad zei ik tegen mijn moeder: ‘ik wil ook klompen aan hebben’ maar ik kon er niet op lopen, dat was mijn ongeluk. Ik heb me echter nooit als vooraanstaande gevoeld en was heel goed bevriend met iedereen”*. Oom Piet Damen (1861-1943) heeft Rob nog kort op school meegemaakt. Hij ging per 1 januari 1927 met pensioen als schoolhoofd. Daarna was dat meester P.J. Niessen (1929-1933) die jong overleed. Als onderwijzers waren in die jaren aan de lagere school verbonden: meester Swarte

(die als bijnaam 'de rooie' had), juffrouw Marie van de Weegh (lagere klassen), meester Hommel en meester Niessen (hogere klassen). Het schooljaar begon in die tijd in april. De grote vakantie was enkel gedurende de maand augustus. Rob Winters kreeg bovendien bij oom Piet thuis privé een á twee keer per week Franse les. *"Vader en moeder wilden dat. Ik deed het met tegenzin en ging liever voetballen, maar ik moest wel: 'onze Rob die kan goed leren, zeiden ze'..."*. In 1926 vestigden zich op verzoek van pastoor Jansen de Zusters van de Goddelijke Voorzienigheid in Maarheeze. Zij begonnen toen met een afzonderlijke meisjesschool, waardoor de Josephschool een jongensschool werd. Rob herinnert zich dat de zusters in grote wagens op wielen, soort woonwagens, van het station kwamen.

Een jaar eerder, in 1925, was het zoontje van de brouwer bij de geboorte gestorven. In die tijd was het gebruikelijk dat er bij begrafenissen twee keer werd geofferd, maar bij die van kinderen slechts een keer. Pastoor Jansen zou bij gelegenheid van de begrafenis van Winters' zoon gezegd hebben 'de rooie wethouder van Maarheeze kan gerust twee keer gaan offeren'. *"En toen is mijn vader niet meer bij Jansen naar de kerk gegaan"* herinnert Rob zich. Pastoor Jansen heeft op zijn sterfbed (1927) Rob buiten medeweten van zijn vader ontboden en hem zijn brevier gegeven om het goed te maken met zijn vader. Overigens was Winters niet 'rood' in de zin van socialistisch, maar hij was een voortvarende man en de geestelijkheid schilderde in die tijd mensen die niet al te katholiek of kerkelijk gezind waren en de geestelijkheid durfden tegen te spreken als 'rood' af.

Onder pastoor Grips (1927-1949) was Rob Winters ook opgeleid als misdienaar door Sjf van Gils. In die tijd was het ook een keer in de week mis in de kapel bij de Eerwaarde Zusters. *"Na de mis kreeg ik altijd een kop koffie, die zo zoet was, dat ik die in de gootsteen heb gegooid. Toen de overste van de zusters ziek werd en bediend moest worden gingen we met flambouwen en een belletje met de pastoor naar het klooster. De eerwaarde overste lag zonder kap en met een kaal hoofd in*

*Henri A.M. Jansen (1861-1927)
was pastoor van Maarheeze van 1907-1927 en
bouwpastor van de nieuwe kerk (1909-1910)
(collectie: Jac. Biemans, 's-Hertogenbosch).*

Rob bij een Ford 'dickyseat' voor het woonhuis aan de Vogelsberg, ca. 1937. De naam dickyseat wijst op de klep achterin waar je in kon gaan zitten; voorin waren er maar twee plaatsen. Het was de eerste vooroorlogse auto van Winters.

bed. Ik weet nog dat ik daar zó van geschrokken ben en zie het gezicht van mijn vader nog voor me en het plezier dat hij had toen ik het verhaal vertelde”.

Na de lagere school in Maarheeze volgde het Bisschoppelijk College in Weert. Maar het eerste rapport was dusdanig, dat Rob naar kostschool werd gestuurd. Dat was in Oudenbosch, bij de Broeders van Saint Louis. Broer Jan was vanaf de vijfde klas lagere school al daar gekomen. En ook Rob had een strenger regime nodig; hij spijbelde te veel in Weert. Die aanpak zal hem goed hebben gedaan, want Rob deed in een jaar twee klassen. *“Zo zat ik weer bij broer Jan in de klas en hebben we samen in 1936 examen Handelsschool gedaan”.*

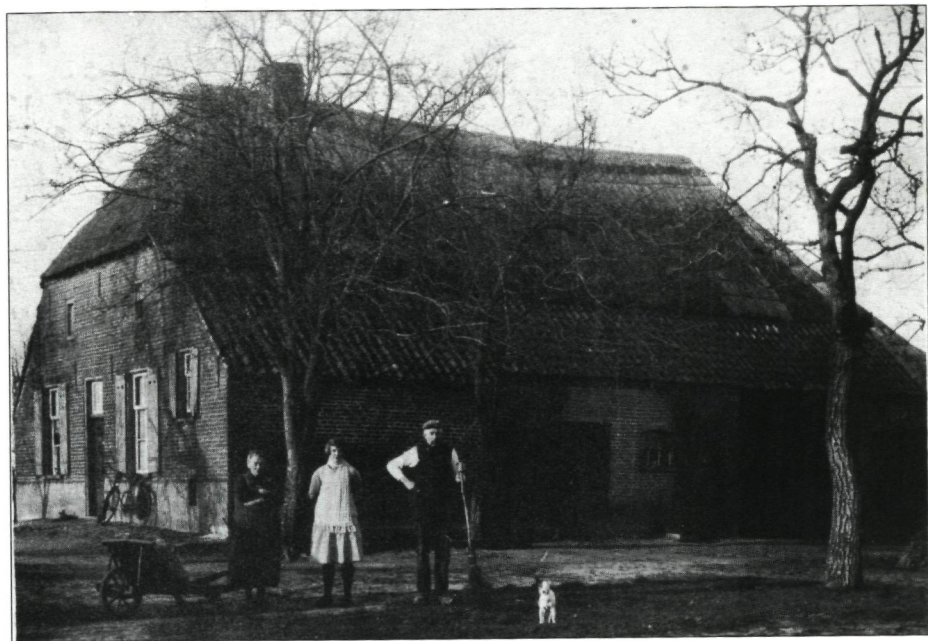
Na de middelbare school in Oudenbosch kwam Jan Winters bij vader in het bedrijf. Rob moest verder studeren. Everard Winters was goed bevriend met burgemeester De Klerk en die raadde Winters aan om Rob ‘Gemeenteadministratie’ te laten studeren. En zo kwam Rob terecht bij meester Zeegers in Budel voor lessen en behaalde hij daarnaast het diploma boekhouding. Hij leek voorbereid te worden op het burgemeesterschap.... Rob nuanceert dit: *“onze Jan kon zeker zo goed studeren als ik, maar ik was blijkbaar iets serieuzer. En als moeder wel eens probeerde of ik geen geestelijke wilde worden zei vader Everard: ‘Vrouwke, houd’ er nou eens over op, onze Rob die loopt veel liever achter de rokken dan in de rok”.* In 1938 kreeg hij zijn oproep voor militaire dienst en kwam hij terecht bij de opleiding voor schutter bij de G1 (lucht doel) in Alkmaar. *“Ik had heel veel geschoten met de buks en van alles en nog, wat dus ik schoot erg goed”.*

Vader en moeder Winters-Theunissen in de tuin. Foto van ca. 1940.

Oorlog

“Toen de oorlog uitbrak zat ik op vliegveld Bergen bij Alkmaar en daar werden we gewoon van af gebombardeerd. Het was twee minuten voor vier ’s morgens, ik vergeet het nooit . Dat was goed raak... We dachten dat het Engelsen waren, omdat de Duitsers via zee aangevlogen kwamen. We waren zo slecht georiënteerd op die dingen, dat we dat niet eens goed konden zien”. Toen hij probeerde naar Engeland te ontsnappen met een motorordonnans hebben de Duitsers hen te pakken gekregen. Rob is toen zes weken krijgsgevangen geweest in Schoorl. In de euforie van de vele overwinningen hadden de Duitsers niet zoveel aandacht voor hun gevangenen en zo konden Rob en anderen aan hun aandacht ontsnappen. *“Vluchten is een te groot woord”*, zegt hij. Op 6 juli 1940 was hij weer thuis in Maarheeze. *“Thuis hadden ze mijn doodsbericht gehad en veertien dagen gedacht dat ik dood was”.* Via kennissen van vader kreeg Rob werk op het chemisch laboratorium van Philips in Eindhoven en leefde hij de hele oorlog op valse ‘Ausweise’, want hij had zich niet gemeld (ook niet bij het luchtmachtonderdeel waar hij eerder werkte). Bij Philips kreeg hij een interne technische opleiding (ITO) en werd hij analist. In eerste instantie ging hij er op de fiets heen, maar toen dat wat te gevaarlijk werd, bleef hij in pension in Eindhoven. Vanuit zijn werk bij Philips raakte hij ook bij verzetsactiviteiten betrokken. Rob fungeerde in die tijd ook als koerier van berichten (op microfilm) van de verzetsgroep ‘Luctor et Emergo’. Via Philips gingen zijn berichten naar Huub Peeters in Maarheeze die zoals gezegd bij Winters werkte en in contact stond met Louis Vrolix en Frans Wijnen van de ‘witte brigade’ in Hamont. *“Op een gegeven moment kreeg ik*

De tijdens de bevrijding van Maarheeze in september 1944 verwoeste boerderij van Jac. Biemans aan de Vogelsberg C 60 (collectie: Jac. Biemans, 's-Hertogenbosch).

op het lab in Eindhoven een telefoontje: 'Maak dat je wegkomt, je hebt geen minuut de tijd meer!'. Ik trok snel mijn witte jas uit, keek langs waar ze kwamen, ging met de lift naar beneden toe, pakte mijn fietske en er tussenuit...'. Vanaf toen zat Rob veel ondergedoken, onder meer in het Driebos en bij het Rondven in Maarheeze (met Tjeuke Valkenburg) (8) Hij had in die tijd zo'n dertien oproepen voor Duitsland gehad. Op een dag stond er een grote NSB-politieagent aan de deur die, toen Rob had opengedaan, naar zijn vader vroeg. Die is hij toen gaan roepen en zelf is hij er maar snel tussenuit geknepen...Rob, maar vooral zijn broer Jan, de zussen Greetje en Mieke waren toen ook een lokale verzetsgroep ('De Vrijbuiters') behulpzaam. Onder meer met koeriersdiensten, het bezorgen van distributiebonnen aan onderduikers en hulp aan de pilotenlijn die piloten van neergestorte geallieerde vliegtuigen verborgen hield en trachtte ze over de grens naar België te brengen. Dit alles speelde met name in de jaren 1943-1944 toen het verzet in Nederland goed op gang kwam. Kort voor de bevrijding, op 'dolle dinsdag' 5 september 1944 kwam Leo Peters ('De Mat') 's avonds toen de familie Winters aan het avondeten zat binnengestormd: 'Ze nemen De Gries mee', zei hij. De Gries was de naam van het grote Belgisch trekpaard van de familie Winters waar Leo Peeters mee aan het ploegen was toen de Duitsers het kwamen opeisen. Jan en Rob Winters gingen erop af en vonden een Duitser die het paard net had uitgespannen uit de ploeg. Hij zei 'Das Pferd geht mit!'. Jan Winters

reageerde: 'Das Pferd gehört uns, und geht nicht mit!' en gebaarde Rob het paard mee te nemen. Die liep met het paard weg maar stuitte op een groep Duitsers die hem onder bedreiging met een geweer tot staan maanden: 'Halt oder ich schiesse!'. Jan was al weg en Rob moest met het paard voor een Duitser op de fiets uitlopen. Het geweer had hij over zijn schouder en rug hangen. *"Op een gegeven moment was hij een beetje achterop en kon ik het paard een flinke hak geven zodat het begon te steigeren; dat was het niet gewend. Ik deed net alsof ik schrik kreeg en smeerde hem tussen de huizen van Maas en Strick aan de Stationsstraat door en verstopte me"*. De Duitsers stonden toen onder het oude gemeentehuis aan de Kerkstraat onder de grote bomen, vluchtend voor de geallieerde vliegtuigen die overvlogen. Die hele colonne Duitsers is die avond vanuit Maarheeze vertrokken en schijnt beschoten te zijn vlak voor de brug in Roermond en er is niemand van overgebleven daar. Toen de eerste Engelsen in of bij Maarheeze gesignaleerd waren (Soerendonk was bevrijd op 20 september) kwamen tante Marie en nichtje Annie Winters met een oranje strik in het haar vanuit hun tuin naar het brouwershuis gelopen: 'We zijn bevrijd!'. Maar er waren nog Duitsers in het dorp en de bevrijding van Maarheeze werd een dag later pas een feit, op 21 september 1944. *"Leo Peters en ik stonden die dag op de mouterij ("melterij" zeiden wij altijd) te kijken en zagen de Engelse tanks schieten naar de Duitsers. En toen is de boerderij van Biemans in de Vogelsberg in brand geschoten. We zagen de vuurstraal gaan. Leo als de donder naar beneden toe, viel nog van de trap en toen het rustig was en de Duitsers weg waren zijn we gaan helpen blussen, maar er was niks meer te redden"*.

De frisdrankenfabriek

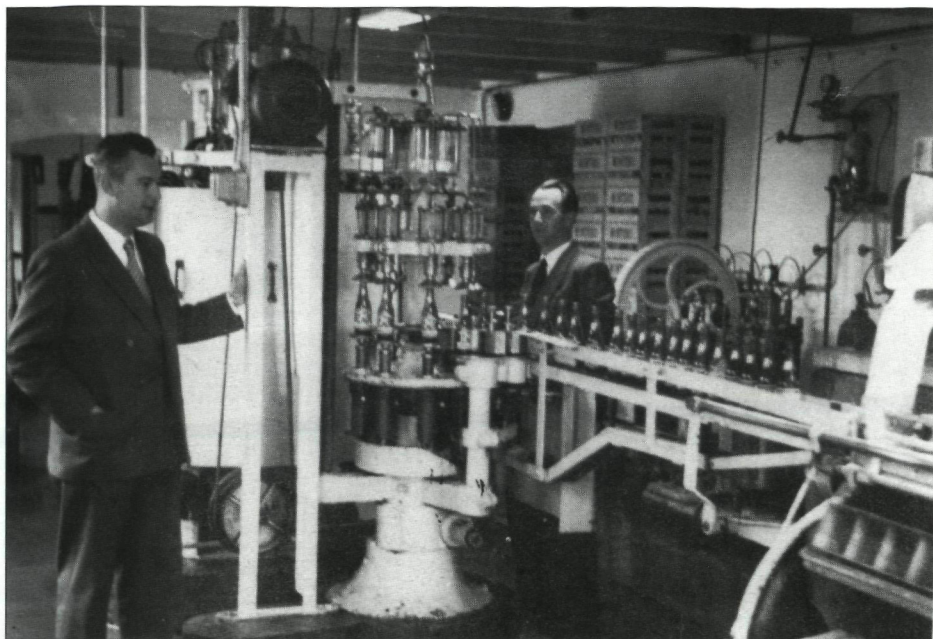
Na de oorlog is Rob Winters thuis gebleven. *"Ik was het hartstikke beu bij Philips: dat was niks voor mij tussen vier muren"*. Broer Jan is toen naar Eindhoven gegaan om daar een zaak op te zetten. Er werd een Duitse auto uit de sloot getrokken en helemaal opgeknapt door 'Jan van Fonse' (Jan Winters), die automonteur was. Hij ging toen, direct na de oorlog, met zijn neef Jan mee naar Eindhoven die daar een agentschap van Van Vollenhoven opzette en een goede zaak kon uitbouwen. Hij betrok de limonades vanuit Maarheeze, waar Rob in de zaak bij zijn vader Everard was gaan werken. Toen hij dertig jaar was (in 1950), nam Rob het bedrijf van zijn vader over. Rob had gehoord dat een Joodse man uit Rotterdam een machine gekocht had die in Utrecht was gemaakt. Het was de eerste roterende machine die flesjes vulde, van kroonkurken voorzag enzovoort. Uiteindelijk lukte het hem de machine aan te kopen en in Maarheeze te plaatsen. Door een goede relatie met Emil Underberg van de gelijknamige drankfabriek in Duitsland kon Rob daar na lang aandringen een spoelmachine kopen voor een spotprijs. En zo kreeg hij na de oorlog de eerste 'nieuwe' machines bij elkaar voor het fabriekje aan de Vogelsberg. Met de nieuwe machines konden in dezelfde tijd als voorheen veel meer flessen worden gereinigd en gevuld. Winters ontwikkelde zelf een tonic, 'Tiger Tonic', in flesjes met een ingebrand etiket (die hij in Tilburg ophaalde en in Vilvoorde (B.) liet inbranden). Het werd direct een succes.

Chauffeur Wim van Hunsel met de drankenwagen van de fa. Winters (telefoonnummer 2!), ca. 1949.

In de oorlog had Rob van een Amerikaans soldaat voor het eerst gehoord van 'soft drinks' zoals Seven Up en daar ook het adres van gekregen in Saint Louis. Het leidde nog niet tot concrete afspraken maar 'Keep in touch' werd daar gezegd. Aan het begin van de jaren vijftig werd Rob nog eens aan Seven-Up herinnerd en kwam er een afspraak tot stand. Rob zag het niet direct zitten om zelf Seven-Up zowel te gaan produceren als te gaan verkopen. Broer Jan werd erbij betrokken en er werd besloten om samen te gaan werken. De broers verwierven in 1952 de verkoop- en in 1953 ook de productierechten van Seven-Up voor de provincies Noord-Brabant, Limburg en Zeeland en het Gelders rivierengebied. Die exclusieve licentie kostte het in die tijd enorme bedrag van 100.000 gulden. "Ik zei: dat hebben we niet", zegt Rob. Maar het bedrag kon in stukken worden verrekend door een royalty, een opslag op het Seven-Up concentraat dat telkens moest worden afgenomen. "Nou, in anderhalf jaar waren we er van af!", zegt Rob nog steeds enigszins verbaasd.

Winters startte in Maarheeze vanaf augustus 1953 met de productie van Seven-Up. Omdat de groene flesjes aanvankelijk niet voorradig waren, werden er voorlopig bruine gebruikt. Toen er begin 1954 een treinwagon met 100.000 van dergelijke flesjes voor Winters arriveerde moet moeder Winters hoofdschuddend hebben gezegd: "Maar jongens, wat durven jullie toch!". Waarop Jan Winters antwoordde: "Och moeder, er komt misschien-wel eens een tijd dat we die in één dag vullen". Het was wellicht grootspraak op dat moment, maar de woorden zouden binnen enkele jaren werkelijkheid worden. Naast de nieuwe Seven-Upfabricage, waarvoor in 1955 door Jan en Rob Winters de twee vennootschappen Seven-Up bottling Company

Een kijkje uit 1954 in de oude limonadefabriek van Winters aan de Vogelsberg, met de in Rotterdam aangeschafte roterende flesjesmachine. Op de foto staan van links naar rechts: Jan en Rob Winters.

'Het Zuiden' en N.V. Limonadefabriek v/h E.J. Winters werden opgericht, bleef elk van de beide broers ook nog actief met de eigen groothandels: Jan in Eindhoven en Rob in Maarheeze. De naam limonade was overigens als snel verouderd: door een landelijke reclamecampagne werd in 1956 in Nederland het woord frisdrank gepromoot. Het was een slimme Nederlandse versie van het Engelse 'soft drink' en bovendien een goed alternatief voor het onduidelijke begrip limonade (9). En zo werd aan de Sterkselseweg, zoals dat stuk van de Vogelsberg inmiddels heette, de basis gelegd voor een bloeiend bedrijf dat in Maarheeze vooral bekend werd onder de naam van deze eerste belangrijke frisdrank: de 'Seven-Up(fabriek)'. *"Het ging goed en wij durfden het aan om één cent per flesje boven de coca-cola prijs te vragen. Dat gebruikten we voor extra reclame want de Amerikanen zeiden: 'advertising is money at the bank' "*, lacht Rob. Behalve Tiger Tonic en Seven-Up produceerden de gebroeders Winters nog meer dranken: in 1954 werd het merk Wiso (afkorting van Winters sodawater) gedeponereerd en in 1955 Jo-Jo vruchtenlimonade.

In januari 1955 trouwde Rob met Tarcisia Peijnenburg, van de bekende koekfabriek uit Geldrop. Zij merkte wat het betekende om een goedlopend bedrijf aan huis te hebben en moest regelmatig een tiental adressen van de werknemers af tot in Soerendonk toe om te gaan vertellen dat manlief later thuis kwam en soms 's nachts moest doorwerken. Rob paste soms 's nachts zijn machines technisch aan om toch maar meer productie te kunnen draaien. Toontje Immers, die dan 's morgens op het

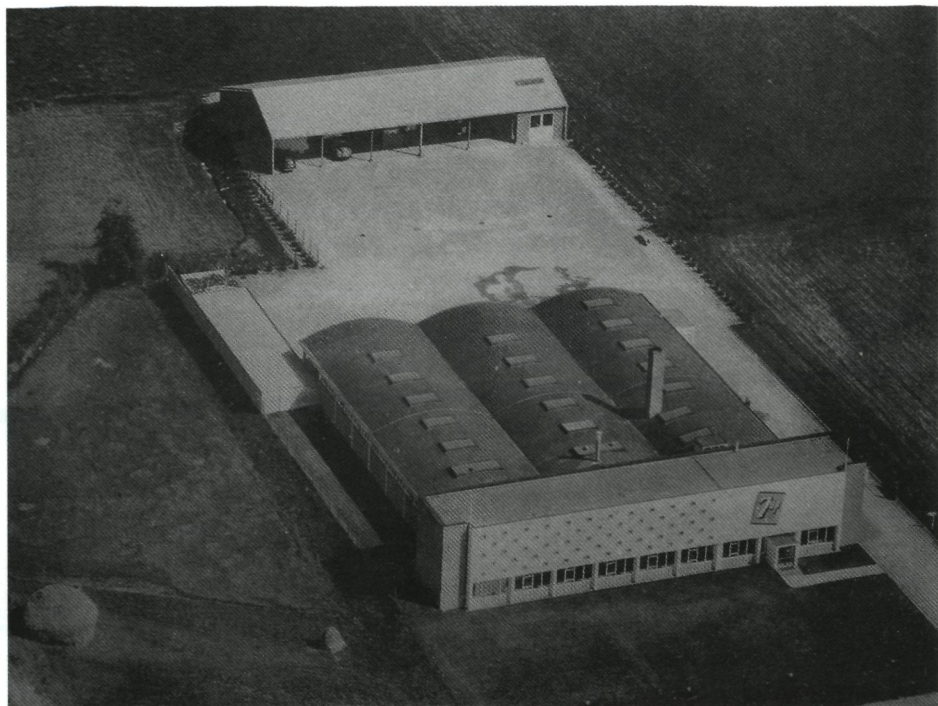

De Seven-Up Bottling Company Het Zuiden N.V. aan de (inmiddels tot Sterkselseweg omgedoopte straat), 1954.

werk kwam riep dan uit *“Potdomme, de baas hit wir an de machine zitten te kloten vannacht, ik kan ’m nie mir bijhouwe hast”*. Zo werd de machine die 1800 flesjes per uur kon, opgevoerd tot wel 3000 flesjes per uur. Tot het bijna allemaal uit elkaar brak en toen waren de gebroeders Winters net klaar met de nieuwe fabriek aan de Weerterweg. Daar hadden de eerste machines een capaciteit van maar liefst 10.000 flesjes per uur, *“Maar daar was het nog dag en nacht werken”*, verzucht Rob.

De komst van die nieuwe fabriek op die plaats was overigens niet geheel vanzelfsprekend geweest. In het midden van de jaren vijftig had burgemeester Van Schaik een aantal keren persoonlijk op de Jaarbeurs in Utrecht gestaan om industriegrond gelegen achter het spoor (nu Philipsweg) te Maarheeze aan de man te brengen. De gebroeders Winters hadden als plek voor hun nieuwe fabriek het oog echter op een terrein aan de oude Weerterweg, langs de rijksweg laten vallen. Toen Van Schaik dat niet wilde toestaan, besloot de familie Winters om maar elders haar geluk te beproeven en een stuk grond aan te kopen van de heer Hofstede van de Mariahoeve, net over de grens met Leende. Die omgeving kenden ze, omdat daar een vliegveldje voor zweefvliegen was, een sport die Rob daar ook beoefende. Burgemeester Van de Lokant van Leende kon echter geen vergunning krijgen voor een uitrit van het bedrijf. Toen Van Schaik lucht kreeg van een mogelijk vertrek van de firma Winters uit zijn gemeente ging hij toch overstag en *“kwam hij niet meer zijn autootje uit voordat hij de vergunning had dat we toch aan de Weerterweg mochten bouwen”*, aldus Rob.

Winters zocht in die tijd na de mis in het café van Fons Winters Driekske van Ekert op

In 1957 verhuisden Limonadefabriek v/h E.J. Winters en Bottling Company Het Zuiden naar een speciaal ontworpen bedrijfspand aan de Oude Weerterweg, pal langs de rijksweg.

om grond van hem te kopen. Driekse woonde aan de Weerterweg waar hij het café De Barrier dreef, in het oude tolhuis langs de oude rijksweg naar Weert. Driekse zei tegen 'de brouwer' dat hij geen grond wilde verkopen en zeker niet zo dicht tegen zijn huis. Maar toen Winters hem een prijs van 10.000 gulden bood voor een hectare riep hij uit: "Dan bende gij koopman!" en aldus werd de koop gesloten. Die prijs van een gulden per meter in plaats van de toen gangbare 40 cent ging snel door het dorp: 'Ge moet bij de brouwer zijn, die heeft de geldpest!'. De gebroeders Winters hadden hun oog op dat stuk grond laten vallen vanwege de ligging aan de snelweg: een toplocatie waar de fabriek meteen zelf als reclame-object kon dienen en bovendien makkelijk voor de aan- en afvoer van producten. Het oude bedrijf zat immers midden in het dorp met alle belemmeringen vandien. Maar er was nog een aanleiding om naar die omgeving te gaan. Geologen uit Delft hadden Rob Winters vertelt dat aan de ondergrond te zien was dat er onder Maarheeze een zijarm van de Maas heeft gelopen. Winters heeft toen op de gronden achter het café van Van Ekert vijf bronnen laten boren tot op 80 meter diepte. Allen bevatten goed water. Ook werd er een bron geslagen van 230 meter (!) en dat leverde water op dat 2 à 3 graden hoger van temperatuur was dan het andere. Dat is geweldig water waarop Winters een bronwatervergunning liet maken, het huidige Maresca bronwater (10). Uiteindelijk

Het voormalige tolhuis, woonhuis/café van Driekske van Ekert werd na de aankoop door de gebroeders Winters omgedoopt tot herberg 'Maresca'. Prentbriefkaart uit 1956 (collectie: Jac. Biemans, 's-Hertogenbosch).

werd ook het café van Driekske van Ekert aangekocht en werd voor Van Ekert en nieuw huis gebouwd verderop aan de Weerterweg (nu Oranje Nassaulaan), voor Huub Peeters en voor Driekske van Ekert. De naam van 'De Barrier' werd veranderd in 'Maresca' en totdat het gebouw moest wijken voor de verbreding van de snelweg E9 in 1969-1970 runden Robs nicht Mariet van de Ven-Winters (van Fons) en haar man Martien deze uitspanning.

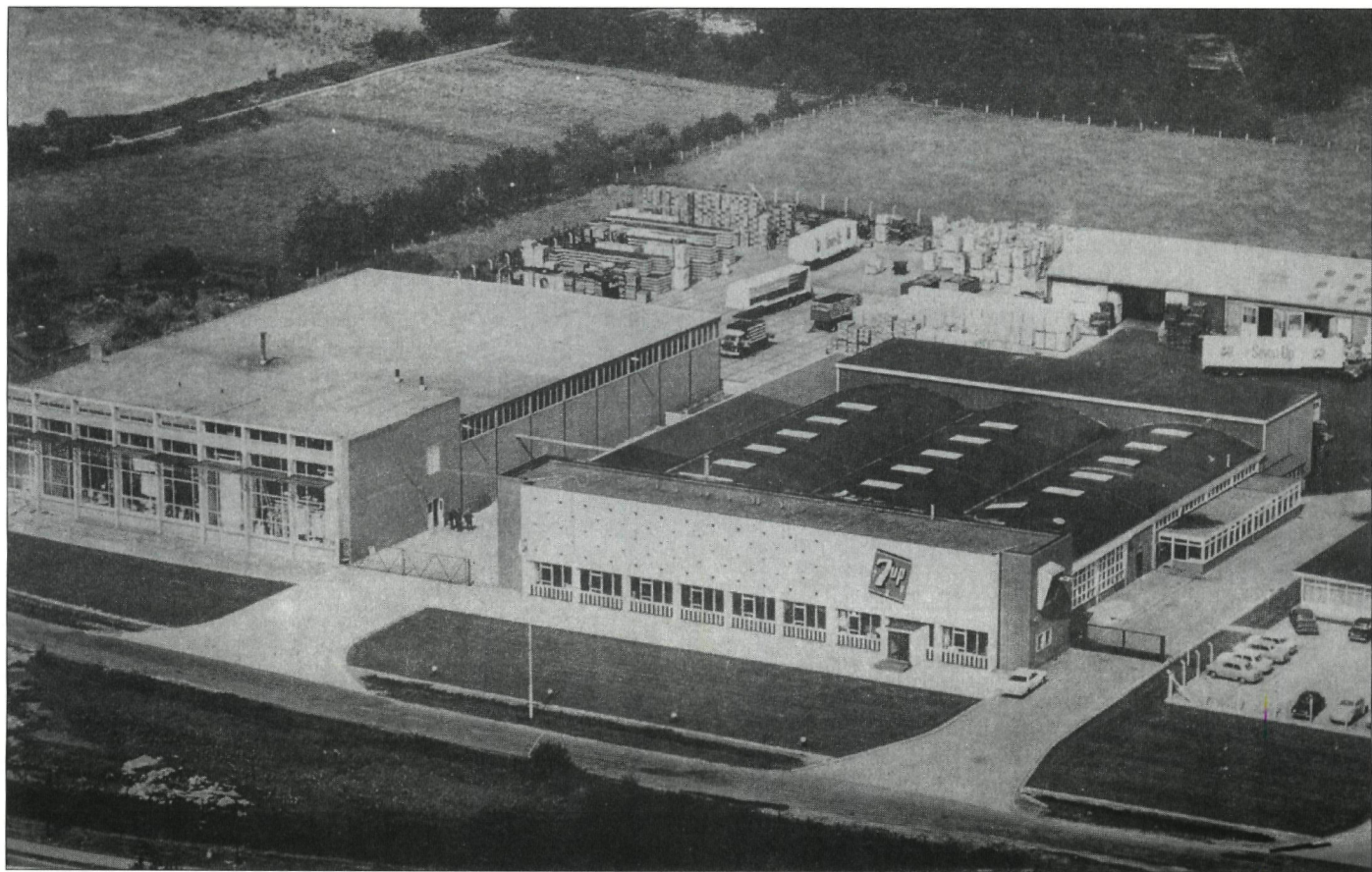
De fabriek van Winters werd in korte tijd gebouwd door Willem Davids uit Budel naar een ontwerp van tekenaar Pereé van architectenbureau Van Hapert uit Eindhoven. Tijdens de bouw werd het terrein bewaakt door de overbuurman van Winters aan de Sterkselseweg, Frans Thijssen. Het terrein werd verhard met het puin van de afgebroken boerderij van Verweerden aan de Stationsstraat (nu 29). De nieuwe fabriek werd uitgerust met de nieuwste machines en met het oog op de toekomst werden ook de omliggende gronden verworven. Het personeel ging natuurlijk ook over en verveelvoudigde in de loop der jaren. In dezelfde tijd maakte de molen van Maarheeze plaats voor een brandweerkazerne. Rob Winters had toen plannen om het monumentale gebouw aan te kopen en zo voor sloop te behoeden, en hij heeft nog steeds spijt dat dit niet door is gegaan. De zonen van mulder Kunnen behoorden tot de eerste nieuwe werknemers die in de nieuwe fabriek van Winters kwamen werken. Het eigen merk Tiger Tonic moest Winters op den duur opgeven na een rechtszaak aangespannen door de producent van een vrijwel gelijknamige, maar sterke drank (jenever). Door telkens op de markt in te spelen met de aankoop van nieuwe merken

*De voorzijde van de nieuwe fabriek. Prentbriefkaart, opname 1960
(collectie: Jac. Biemans, 's-Hertogenbosch).*

als Sunkist, Canada Dry (die ook via de Tour de France werd gepromoot) en bedrijven als de Hoegaarden Brouwerij, en de introductie van nieuwe verpakkingen zoals het tetra-pak, de blikjes met een treklijpje e.d. kon Winters uitgroeien tot een groot bedrijf in de Nederlandse frisdrankenwereld. Desondanks bleef het aanvankelijk nog een zuiver familiebedrijf, geworteld in de Maarheezer gemeenschap. Lokaal waren de gebroeders Winters ook actief met het sponsoren van bijvoorbeeld de 'Seven-Up wielerronde van Maarheeze'.

Ook vader Everard Winters was actief in de gemeenschap. In 1957 was hij samen met zijn vriend pastoor Verhoeven van Sterksel een van de oprichters van fanfare De Poort van Brabant in Maarheeze. Muziek en in het bijzonder de fanfare waren zijn lust en zijn leven. Niet voor niets draagt de regionale wedstrijd voor muziekgezelschappen zijn naam: het Everard Winters Kringbekerfestival. Zelf bespeelde hij overigens geen instrument dan alleen de piano. Aardig is ook dat Everard Winters wel een rijbewijs had, maar zelf nooit auto reed. En dat terwijl hij namens de ANWB examens voor rijbewijzen afnam. "Na de hoogmis kwam er wel eens iemand die examen moest doen. Zo kwam er eens een boer uit Gastel die zei: 'Brouwer, eech kan munne Ford ni gestart kriege'. Everard vroeg toen: 'Hoe bende dan hier? O, mi de fiets. O rij dan maar van hier tot aan de harde weg en denkt eraan dè ge claxonneert en richting aangeeft, anders zakde'. Dus die boer op zonne fiets, hij belde, gaf richting aan en sloeg af. En zo slaagde hij. Ja, toen was er nog niks op de weg", lacht Rob. Everard Winters werd mede vanwege zijn maatschappelijke activiteiten benoemd tot ereburger van de Gemeente Maarheeze. In 1972 bij het 175 jaar bestaan van

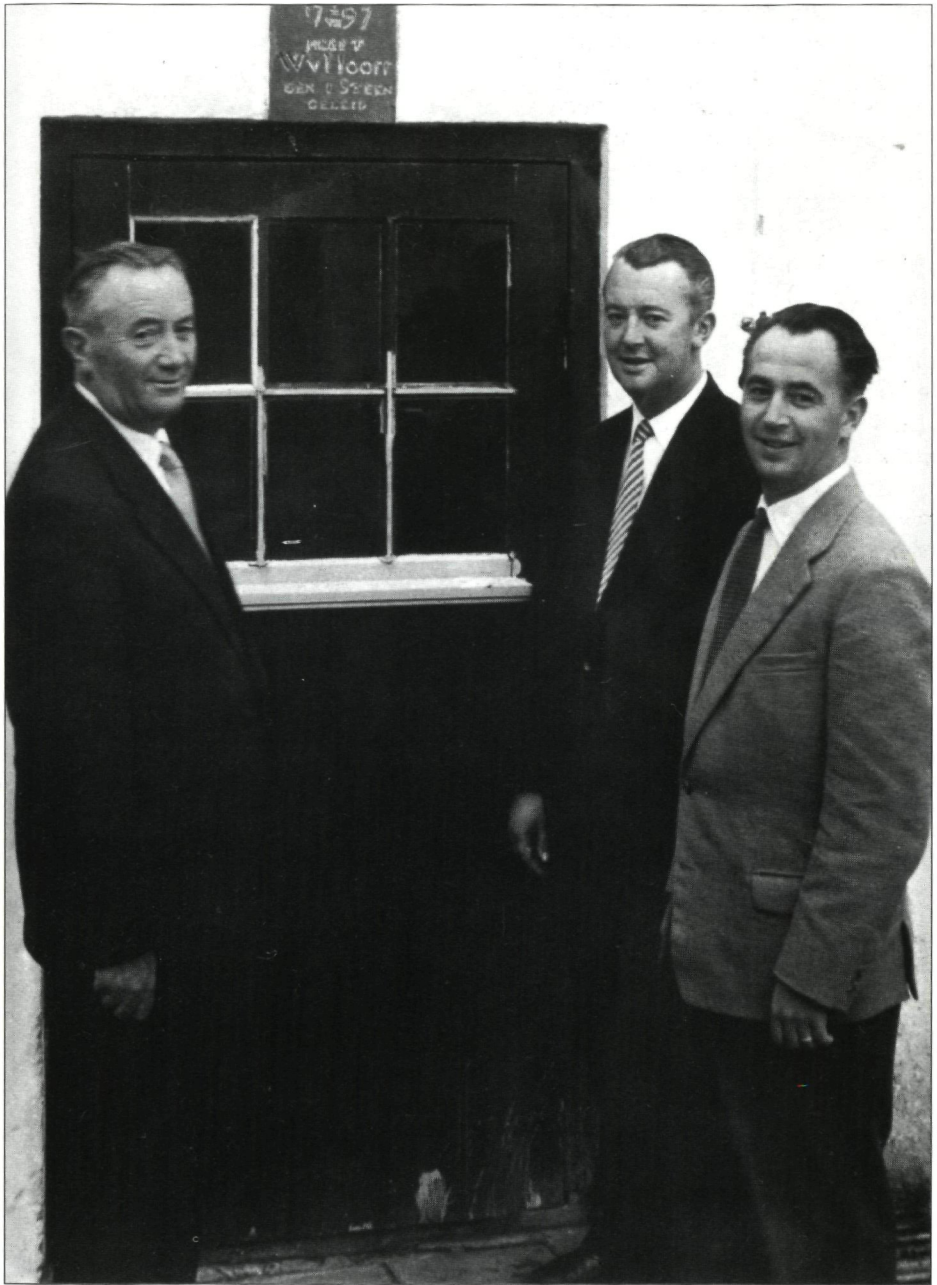

het bedrijf (eigenlijk het gebouw van de groothandel) werd het predikaat 'Koninklijk' verleend en werd er een straat naar hem vernoemd. Zelf kon Everard dit echter niet meer beleven, want hij was in december 1969 op 81-jarige leeftijd overleden. Rob Winters verhuisde met zijn gezin (4 kinderen) het jaar erna naar Geldrop om wat afstand te kunnen nemen van de bedrijvigheid in en om het huis. Hij nam wel een stukje van zijn afkomst mee, want het nieuwe huis in Geldrop kreeg de naam 'De Vogelsberg'. In het woonhuis aan de Sterkselseweg vestigde zich de familie Vermeulen, waarvan de man werkzaam was in de groothandel van Winters. De gebroeders Jan en Rob Winters bleven uiteindelijk niet als directie, maar toch als eigenaren bij het bedrijf betrokken tot de verkoop van alle aandelen aan het Amerikaanse Beatrice Fruits in 1983 (11). Daarmee kwam een einde aan de betrokkenheid van de familie Winters bij het frisdrankenbedrijf. De familienaam Winters prijkt echter sinds enige jaren weer op het bedrijf sinds dat weer

De uit het einde van de negentiende eeuw daterende molen van Maarheeze werd tot verdriet van Rob Winters aan het einde van de jaren 1950 opgeofferd ten behoeve van woningbouw. Prentbriefkaart, opname ca. 1950 (collectie: Jac. Biemans, 's-Hertogenbosch).

in Nederlandse handen is. Momenteel wordt daar niet meer geproduceerd, maar enkel in opdracht afgevuld. Winters geldt als de grootste frisdrankenexporteur van ons land, en levert in blik eveneens de drank waar het allemaal ooit mee begonnen is: bier. Overigens heeft het bier de heren Winters ook nooit helemaal losgelaten: na de verkoop in 1983 hebben Jan en Rob een participatie genomen in Brouwerij Hoegaarden en mede aan de voet gestaan van het succes van het Hoegaarden witbier. En in de oude brouwerij uit 1797 aan de Sterkselseweg heeft Everard, zoon van Rob, als vierde generatie Winters op deze plaats nog steeds de groothandel in dranken, die feitelijk zijn gelijknamige grootvader in 1918 was begonnen.

Everard Winters met zijn zonen Jan en Rob bij de uit 1797 daterende gevelsteen in de oude brouwerij, gelegd op 5 augustus door Willem van Hooff. Opname uit 1961 (foto: K. Walravens, Budel).

Noten

1. Deze tekst is gebaseerd op een gesprek dat ik samen met en naar een idee van Thieu Rooijackers had met Rob Winters te Geldrop op 26 januari 2007, waarvoor onze hartelijke dank.
2. Jules Klok, 'Oude ambachten. De bierbrouwerij' in: *Het Liller Heem* 7 (1989) 3 (juli) 133-140. Peter Zwaal, Jac. Biemans, *Winters vult! Hoe een dorpsbrouwerij uit Maarheeze uitgroeide tot de grootste frisdrankenexporteur van Nederland* (Weert 1997) 10-22.
3. Toen in 1913 een station in Maarheeze in gebruik werd genomen, zou er, zoals oudere Maarheezenaren enige jaren geleden aan de auteur dezes meedeelde een tekst te lezen zijn geweest: 'Nu kan iedereen tevreden zijn: ginds de kerk en hier de trein'.
4. Zwaal en Biemans, 20-23.
5. H. Jaspers, 'Loonbedrijf Keesje Wouters' in: *Aa-kroniek* 21 (2002) 58-67.
6. H. Jaspers 'Malen, hei(de)ploegen en dorsen door loonbedrijf Vos uit Soerendonk' in: *Aa-kroniek* 8 (1989) 83-89.
7. Zwaal en Biemans, 23-25.
8. Jac. Biemans, "'Vruger war t nie bèter, mar wel gezelliger". De Maarheezer familie Valkenburg' in: *Aa-kroniek* 24 (2005) 53-71.
9. Zwaal en Biemans, 36-39.
10. Maresca is de veronderstelde oude naam Maarheeze, maar gebaseerd op een verkeerde lezing van oude teksten. Omdat het in de literatuur terecht kwam en telkens werd overgenomen bleef die naam in het collectieve geheugen als oorspronkelijk gelden. Zo heette de landelijke rijvereniging 'Maresca ruiters', was het woonhuis van burgemeester Van Schaik aan de Leenderweg 'Maresca' genaamd, heette de herberg bij de fabriek van Winters 'Maresca' en later de speelgoedwinkel van Thea van Gansewinkel aan de Stationsstraat 'Galerie Maresca'.
11. Zwaal en Biemans, 76-77. Beatrice Fruits (waarmee reeds in 1968 contacten waren aangeknoopt) had sinds 1977 een meerderheid van de aandelen in handen. Jan deed later zijn deel van de aandelen in het bedrijf over aan zijn broer Rob, die nog enige jaren in het bedrijf actief bleef.

Jac. Biemans